

Sportherdenking

4 mei 2013

OLYMPISCH STADION AMSTERDAM

Comité Sportherdenking 4 mei:

Jan-Coen Hellendoorn
Job van Amerongen
Simone Freling
Julius Egan
Hans Lubberding
Jurryt van de Vooren

Voorzitter Comité
Secretaris Comité
Directeur Ajax Foundation
Sportraad Amsterdam
Directeur Olympisch Stadion Amsterdam
Sporthistoricus

Programma

4 mei 2013

- 10.30 uur** Ontvangst in de Phanos kantine
(Olympisch Stadion 1)
-
- 11.00 uur** Aanvang inhoudelijk programma
over schaatsen in de Tweede Wereldoorlog
-
- 12.00 uur** Ontvangst in de Phanos kantine
voor de 4 mei-Sportherdenking
-
- 12.30 uur** Aanvang 4 mei-Sportherdenking bij
het beeld van Prometheus op het plein
voor het Olympisch Stadion
-
- 13.00 uur** Skeelerclinic voor de jeugd
in het Olympisch Stadion
-
- 14.00 uur** Informele afsluiting in de Phanos kantine

Colofon

© 2013 Stichting Exploitatie Olympisch Stadion Amsterdam
Tekst: Jurryt van de Vooren
Productie: Nienke Erkelens
Vormgeving: Marjolein Ruiter Grafisch Ontwerp & Media

† *In Memoriam: Martin Dijkstra*

Deze Sportherdenking heeft haar bestaan te danken aan Martin Dijkstra, die als bewoner van het Stadiongebied tien jaar geleden hiervoor het initiatief nam. Vanaf dat moment was hij betrokken bij de organisatie, totdat hij hiertoe niet meer in staat was vanwege ziekte. Na de Sportherdenking van vorig jaar, die hij al niet meer kon bijwonen, kreeg hij uit dank voor zijn betrokkenheid een persoonlijke stoel in het Olympisch Stadion. Kort daarna is Martin overleden. De organisatie van de Sportherdenking dankt Martin voor zijn enorme betrokkenheid. Vandaag denken we ook aan hem.

Schaatsen tijdens de Tweede Wereldoorlog

De traditionele Sportherdenking op 4 mei bij het Olympisch Stadion gaat dit jaar over de schaatssport tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Elfstedentocht werd in die jaren twee keer gereden, kampioenschappen gingen gewoon door en zelfs Anne Frank stapte in die jaren op de schaats.

Nederlands leger oefent gevechten op de schaats.

Het idee van deze Sportherdenking, die in 2005 voor de eerste keer werd georganiseerd, is om meer inzicht te krijgen in de Nederlandse sport tijdens de Tweede Wereldoorlog. Weinig historici hebben aandacht besteed aan dit onderwerp, terwijl sport in de oorlogsjaren een enorme vlucht nam.

Voetbal bijvoorbeeld was in die jaren heel populair en bood voor veel mensen afleiding van de dagelijkse problemen. Tegelijkertijd werden joodse spelers uitgesloten en werden mannen tijdens razzia's van de tribunes geplukt. De maatschappelijke rol van sport in de oorlog is nooit goed in kaart gebracht.

Op 4 mei 2013 staan we stil bij het schaatsen in de oorlog. Zowel in 1941 als 1942 was er een Elfstedentocht en werd er gestreden om de nationale kampioenschappen allround. Zelfs in het Olympisch Stadion waren er schaatswedstrijden! Maar schaatsen was méér dan alleen maar een vrijetijdsbesteding: prinses Beatrix bijvoorbeeld kreeg schaatsles vlak voor ze terugkeerde naar het bevrijde Nederland. En ook van

Nederlandse soldaten werd verwacht dat ze konden schaatsen in geval er strijd geleverd moest worden op het ijs. Hiervoor werden ijspatrouilles gevormd, die enkele maanden voor de inval nog oefenden. *'Verrassend snel wordt schaatsend het object bereikt en omsingeld.'*

De Sportherdenking bestaat uit een informatief en een ceremonieel deel. Vanaf 11 uur praten **Frits Barend** en sporthistoricus **Jurrit van de Vooren** met ooggetuigen en specialisten over schaatsen in de oorlog. Hierbij worden bijzondere foto's en filmbeelden getoond. Deze bijeenkomst is in de kantine van atletiekvereniging Phanos en voor iedereen toegankelijk.

Het ceremoniële deel begint om 12.30 uur op het plein voor het Olympisch Stadion bij het beeld van Prometheus - een oorlogsmonument uit 1947 ter nagedachtenis aan de omgekomen sporters tijdens de oorlog.

André Bolhuis spreekt als voorzitter van NOC* NSF, samen met sportwethouder **Eric van der Burg** en voorzitter **Paul Slettenhaar** van stadsdeel Amsterdam-Zuid.

Anne Frank op de schaats

Op een heel bijzondere foto zien we Anne Frank op het ijs, staand in het midden. Het is toch eigenlijk wel het laatste waaraan we denken als het over dit meisje gaat, maar onterecht...

'In de winter van 1941', merkt het Anne Frank Huis hierover op, 'maakt iemand een bijzondere foto van Anne. Ze is aan het schaatsen in het Vondelpark. Sinds december 1938 kan Anne Frank schaatsen, en ze doet het met veel enthousiasme.'

In de Apollohal is een kunstijsbaan ingericht en daar komt ze graag. Bernd Elias, een neef van Anne die in Bazel (Zwitserland) woont, kan zo goed schaatsen dat hij zelfs optreedt in ijsshow's.

Op 13 januari 1941 schrijft Anne hem: 'Ik ben elk vrij minuutje op de Kunstijsbaan. Ik had tot nu toe nog

altijd mijn oude schaatsen die Margot vroeger gedragen heeft, die schaatsen moeten met een sleuteltje aangeschroefd worden, en op de Kunstijsbaan hadden al mijn vriendinnetjes echte kunstschaatsen, die met spijkers aan je schoenen vastgemaakt moeten worden en dan gaan ze er niet meer af. Ik wou zo vreselijk graag ook zulke schaatsen hebben, en na lang zeuren, heb ik ze ook gekregen.'

IN DE WINTER VAN 1941-1942
MOGEN JODEN NIET MEER NAAR
DE IJSBAAN: EEN GEVOLG VAN
DE ANTI-JOODSE MAATREGELEN
VAN DE BEZETTERS.

VREUGDE EN ARBEID

SCHAATSENRIJDEN
KUNSTIJSBAAN
APOLLO-HAL te Amsterdam

Leden van het N.V.V. hebben op vertoon van lidmaatschapsbewijs toegang op:

**Zaterdag- en Zondagavond à 25 cent p. persoon
alle overige tijden à 45 ct. p. persoon (groepen
van minstens 20 personen à 35 ct. per persoon)**

De baan is geopend:

op werkdagen van 10 - 12.30 uur, van 13.30 - 17.30 uur en
van 20 - 22.30 uur;
op Zondagen van 10-13 u., van 14-17.30 u. en van 20-22.30 uur.

Voor het vormen van GROEPEN en voor alle verder gewenste inl. wende men zich tot het N.V.V. District A'dam, Pr. Hendrikkade 49-51 en Vreugde en Arbeid, Leidscheplein.

Op rechte schaatsen (Friesche, Nooren enz.) kan slechts gereden worden op Zondag- en Zaterdagavond.
Alle andere tijden, ochtend, middag en avond, alleen op KUNSTSCHAATSEN.

Anne Frank (2e van rechts) in 1941.

PRINSESJES LEEREN SCHAATSENRIJDEN

Uit Ottawa komt het bericht, dat de Prinsesjes Beatrix en Irene thans bezig zijn zich te oefenen in het **schaatsenrijden**, zoodat zij bij terugkeer in het vaderland deze echt-Nederlandse sport op onze ijsbanen kunnen beoefenen. Elke dag ziet men de beide Prinsesjes dapper door de koude sneeuw stappen, op weg naar school. Hun gouvernante Freule. Roëll, heeft het voornemen met hen een rustig Kerstfeest te hebben. Indien mogelijk, zullen zij via de transatlantische telefoon met hun Moeder en Grootmoeder in Engeland spreken.

*Prinses Beatrix liet zich na 1950
nooit meer betrappen met schaatsen...*

De prinsesjes Margriet, Irene, Beatrix (zonder schaatsen!) en Marijke op het ijs (1955).

Prinses Juliana met prinses Beatrix in de slee (1940).

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog kregen prinses Beatrix en prinses Irene tijdens hun verblijf in Canada schaatsles. Nederland verheugde zich er op om de schaatsende prinsesjes te mogen verwelkomen als het weer bevrijd zou zijn.

De leden van het Nederlandse koningshuis stonden vaak op het ijs - het liefst met camera's en journalisten erbij. In 1926 werd zelfs de internationale film 'A Queen on Skates' uitgebracht over de winterse avonturen van koningin Wilhelmina. Dit werd volgehouden tot vlak voor de Duitse inval, want nog in januari 1940 plaatste prinses Juliana haar oudste dochter op de slee en stapte op het ijs.

Aan deze koninklijke knusheid kwam vier maanden later resoluut een einde. Pas eind december 1944 verschenen er in de Zuid-Nederlandse kranten hierover weer de eerste artikelen in de kranten in het inmiddels bevrijde gebied. Het 'Nijmeegsch Dagblad' bijvoorbeeld kopte: 'Prinsesjes leren schaatsenrijden.'

Het nieuws van persbureau Reuters kwam vanuit Canada, waar prinses Juliana en haar dochters toen woonden: 'Uit Ottawa komt het bericht, dat de prinsesjes Beatrix en Irene thans bezig zijn zich te oefenen in het schaatsenrijden, zoodat zij bij terugkeer in het vaderland deze echt Nederlandsche sport op onze ijsbanen kunnen beoefenen.'

Zo werden deze koninklijke schaatsstochtjes onderdeel van het algemene herstelplan. Waar koningin Wilhelmina en prinses Juliana in de vooroorlogse tijd publiekelijk de schaatsen onderbonden, moesten de jonge prinsesjes dat in bevrijd Nederland dus opnieuw gaan doen. Prinses Juliana zou na de oorlog inderdaad weer regelmatig op de schaatsen staan, net als prins Bernhard.

Prinses Beatrix daarentegen liet zich na 1950 nooit meer betrappen met schaatsen, maar toonde juist een voorkeur voor het skiën - óók iets wat ze tijdens de oorlogsjaren had geleerd. Want dat kunnen we weer teruglezen in 'Veritas, katholiek 14-daagsch blad voor Maastricht', dat op 28 december 1944 schreef: 'De Prinsesjes Beatrix en Irene maken het uitstekend. Zij zijn nu groot genoeg om van de genoegens van den Canadeeschen winter te kunnen profiteren. Zij leeren ski- en schaatsenrijden en zullen, wanneer zij straks naar Nederland terugkeeren, in deze sport zeer bedreven zijn.'

Prinses Beatrix leert schaatsenrijden

Ajax schaatste in het Olympisch Stadion

De winters tijdens de bezettingsjaren waren koud.

Zelfs in het Olympisch Stadion werden schaatsevenementen georganiseerd, waaraan ook de voetballers van Ajax meededen.

'Schaatsenrijden in het Olympisch Stadion vormde de sensatie van dezen winterschen Zondag.'

Op 31 januari 1940 schreef dagblad De Tijd dat in het Olympisch Stadion een schaatstoernooi werd georganiseerd voor de Amsterdamse voetbalclubs. Vooraanstaande verenigingen als Ajax, DWS, AFC, De Volewijckers en Blauw Wit deden hieraan mee. De Schaatsbond had toestemming gegeven voor deze uitzonderlijke wedstrijd.

Het werd een uniek sportfeest, aldus 'Het Nieuws van den Dag': 'Er werd met een felheid gestreden dien men niet iederen Zondag op de voetbalvelden ziet... Van den eersten tot den laatsten meter vocht men voor zijn clubbeër, dat de stukken ijs in het rond spatten.'

De schaatsende voetballers van Ajax stonden vanaf het begin in de top van het klassement, maar moesten Schellingwoude toch als verrassende winnaar voorlaten. Na afloop mochten ook de supporters en het publiek het ijs op. Een jaar later kon er in het Olympisch Stadion opnieuw worden geschaatst. Het was een groot succes, zag de verslaggever van 'De Tijd': 'De ondergespoten athletiekbaan was voor het publiek opengesteld, dat in grooten getale van de welkome gelegenheid gebruik maakte.'

Kortom: 'De sensatie van dezen winterschen Zondag'! ■

*Schaatsenrijden in... het **Olympisch Stadion** te Amsterdam vormde de sensatie van dezen winterschen Zondag. De ondergespoten athletiekbaan was voor het publiek opengesteld, dat in grooten getale van de welkome gelegenheid gebruik maakte. Het was er druk en valpartijen waren niet bij machte de goede stemming te verstoren*

(Foto Pax-Holland)

Bezoekadres:
Olympisch Stadion 2
1076 DE Amsterdam
www.olympischstadion.nl